

Kari Takala

Suomen Pankki

Käteistyöryhmä:

1. Maksutapojen kustannusselvitys vuoden 2018 aineistolla
2. Kotimaisen käteisjakelun ja käytön kehitys sekä maksutapojen muutos
3. Pohjoismainen käteisen liikkeeseenlaskun kehitys

Maksuneuvosto 12. Huhtikuuta 2019

1. Vähittäismaksutapojen kustannusselvitys vuoden 2018 aineistolla

Miksi vähittäismaksujen kustannuksilla on merkitystä?

- Vaikka yksittäisiin maksutapahtumiin liittyvät yksikkökustannukset ovat melko marginaalisia tuotteen loppuhintaan tai kaupankäynnin voittomarginaaliin verrattuna, niin suuret volyymit tekevät niistäkin merkittävän kustannuserän.
- Sähköisillä maksutavoilla on tunnetusti korkeat kiinteät kulut, mutta laskevat vaihtelevat kulut, kun taas käteismaksuilla vaihtelevat kulut eivät laske samalla tavoin. Toistaiseksi kuitenkin käteismaksujen kokonaiskulut ovat pysyneet Suomessa kilpailukykyisinä kaupalle mm. korttimaksuihin verrattuna, joissa veloitukset ovat pysyneet likimain ennallaan (Kaupan liiton Maksutapojen kululaskelmat 2015).
- Maksamisen pirstoutuminen ja uusien maksutapojen ilmaantuminen PSD2 käyttöönoton myötä tulee luultavasti muuttamaan edelleen tilannekuvaa. Maksamiseen, veloituksiin ja niiden kehittymiseen liittyy tärkeitä politiikka- ja valintakysymyksiä.
- Eri maksutapojen käytön ja kustannusten osalta on syytä päivittää lähes 10 vuotta sitten tehty selvitys kokonaistilanteesta Suomessa, jossa kaikkien osapuolien osalta kootaan kokonaistilanne yhteen. Tarkastelut ja raportointi suoritetaan aluksi osapuoli (pankit, kauppa, rahahuollon osapuolet, kuluttajat) kerrallaan.

Vähittäismaksutapojen kustannusselvitys 2018

- Mitkä ovat eri maksutapojen kustannukset/veloitukset eri osapuolille (pankit, kauppa, kuluttajat, keskuspankit, rahahuolto-yhtiöt)?
- Mitkä ovat eri maksutapojen kokonaiskustannukset ja yhteiskunnalliset nettokustannukset?
- Pystytäänkö eri maksutapojen kiinteitä järjestelmäkuluja ja vaihtelevia kustannuksia erittelemään?
- Tarkoituksena on uusintaa EU-alueen maksutapaselvitys vuodelta 2009 kevennettynä ja metodologisesti uudistettuna mm. pankkikysely on Excel-pohjainen, kaupan kyselyssä suuret kaupparyhmät ja pienemmät erikoiskaupat on eritelty. Erityisesti kaupan kyselyitä on kevennetty radikaalisti.
- Suomessa julkisia tilastoja voidaan käyttää tehokkaasti kokonaistulosten tarkistamiseen: Tilastokeskus yritystilasto, verohallinnon verotilastot sekä yritysten tilinpäätökset.
- Koko euroalueen kattavasta tutkimuksesta luovuttiin, mutta jäsenmaita kehoitettiin käyttämään EKP-työryhmässä (Banco-MIPC) uudistettua metodologiaa.

Tavoite: Selvittää eri vähittäismaksutapojen kustannukset eri osapuolille (pankit, kauppa, kuluttajat) sekä yhteiskunnalliset kokonaiskustannukset

- **Tutkimuksen rajaus ja tutkimuskohde:**
 - P2B vähittäismaksut: kotimaiset ja rajanylittävät alle 50 000 € maksut
 - Vähittäismaksutavat: Käteinen, debit ja credit sekä NFC korttimaksut, tilisiirrot, pikamaksut, suoraveloitukset, mobiilimaksut
 - Osapuolet: Maksupalvelutarjoajat, pankit, vähittäiskauppa, keskuspankit
 - Tiedonkeruu: Tilinpito- ja kirjanpitoaineisto vuodelta 2018, kyselyt ja mahdolliset haastattelut vuodelta 2018
 - Raportointi: Vaiheittain osapuolikohtaiset selvitykset kuluista, jotka kerätään ja summataan lopuksi yhteen yhteiskunnallisiksi kustannuksiksi

Eroavuudet vuoden 2009 yhteiskunnallisten kustannusten selvitykseen (Schmiedel-Kostova-Ruttenberg, ECB 2012) verrattuna

- Kevyempi vastausten keruu (mm. online –välineet)
- Kevennetyt ja yksinkertaistellut kyselylomakkeet pienille ja suurille kaupparyhmille (30-40 % supistettu)
- Kotitalouksien kyselyä vastaavasti kevennetty (noin 41 % suppeampi)
- Kysymyksissä painottuvat aiempaa enemmän eri maksutapojen laadulliset ominaisuudet (mm. maksutavan valinta)
- **Ratkaistuja ongelmia:**
 - Kysymyksiä pelkistetty ja selkeytetty vastaamaan nykytilannetta
 - Parempi käyttäjäystävällisyys
 - Tarkempi ja tasapainoisempi kustannusjaottelu
 - Kotitalouskyselyyn voidaan liittää päiväkirjatutkimusta ja ylimääräisiä kyselyitä

Mahdollisia ongelmia ja hankaluuksia:

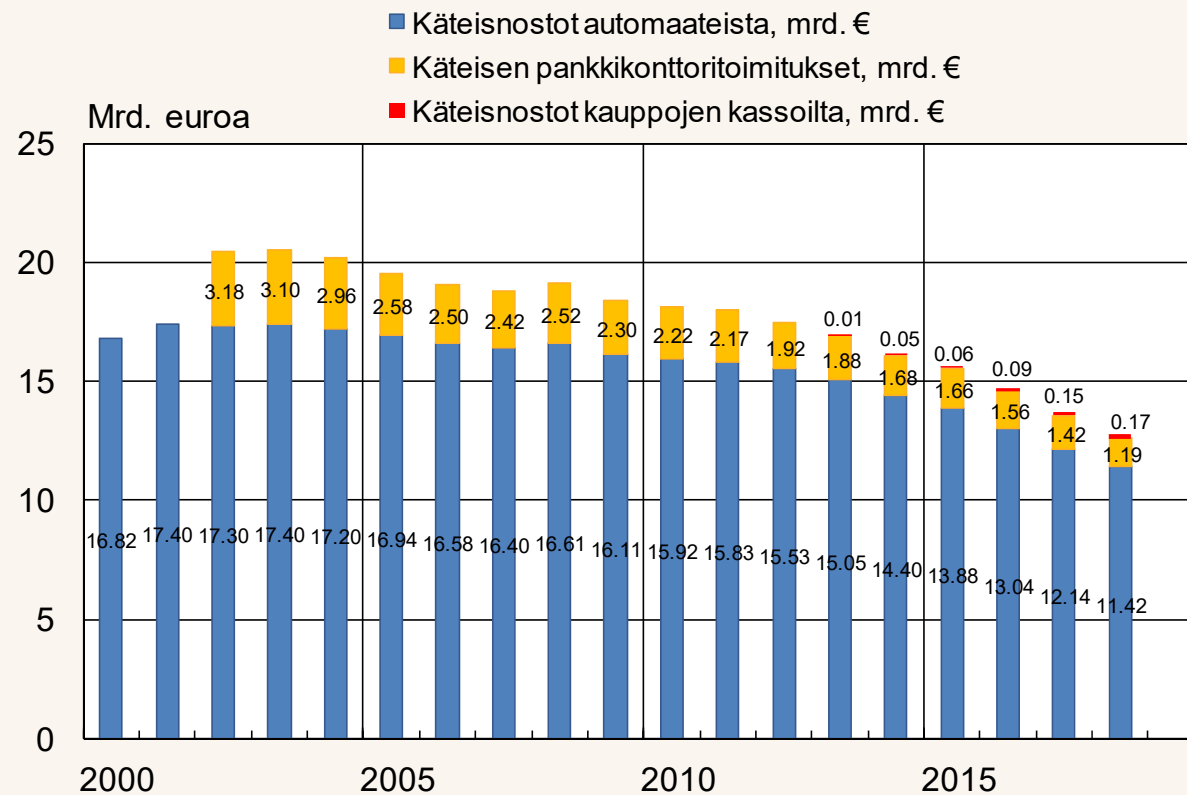
- Eri maksutapojen kustannusten lisäksi on kerättävä näiden volyymi- ja euromääräiset maksusummat, tämä on yleensä mahdollista ainakin traditionaalisten maksutapojen osalta, mutta entä uudet mobiilimaksutavat?
- On epäselvää kuinka hyvin eri maksutapojen kiinteistä ja vaihtelevia kustannuksia pystytään erittelemään; tällä on kuitenkin merkitystä maksamisen marginaalikustannusten kannalta
- Yhteiskunnallisten nettokustannusten (social net cost) erittely voi tuottaa hankaluuksia, jos kaikkia ulkoistettuja kustannuksia ei pystytä erittelemään maksutapojen suhteen
- Kaupan osalta myös käteisen ja korttikustannusten erittely on aina haastavaa, koska kassajärjestelmissä tai muussa toiminnassa siitä ei välttämättä olla erikseen kiinnostuneita

2. Kotimaisen käteisjakelun ja käytön kehitys sekä maksutapojen muutos

Suomalaisten käteisen käyttö on vähentynyt lievästi kiihtyen

Käteisen jakelu yleisölle eri kanavista Suomessa

Lähde: Automatia, Nokas, Change Group, Nets, Kaupparyhmät ja S-pankki.

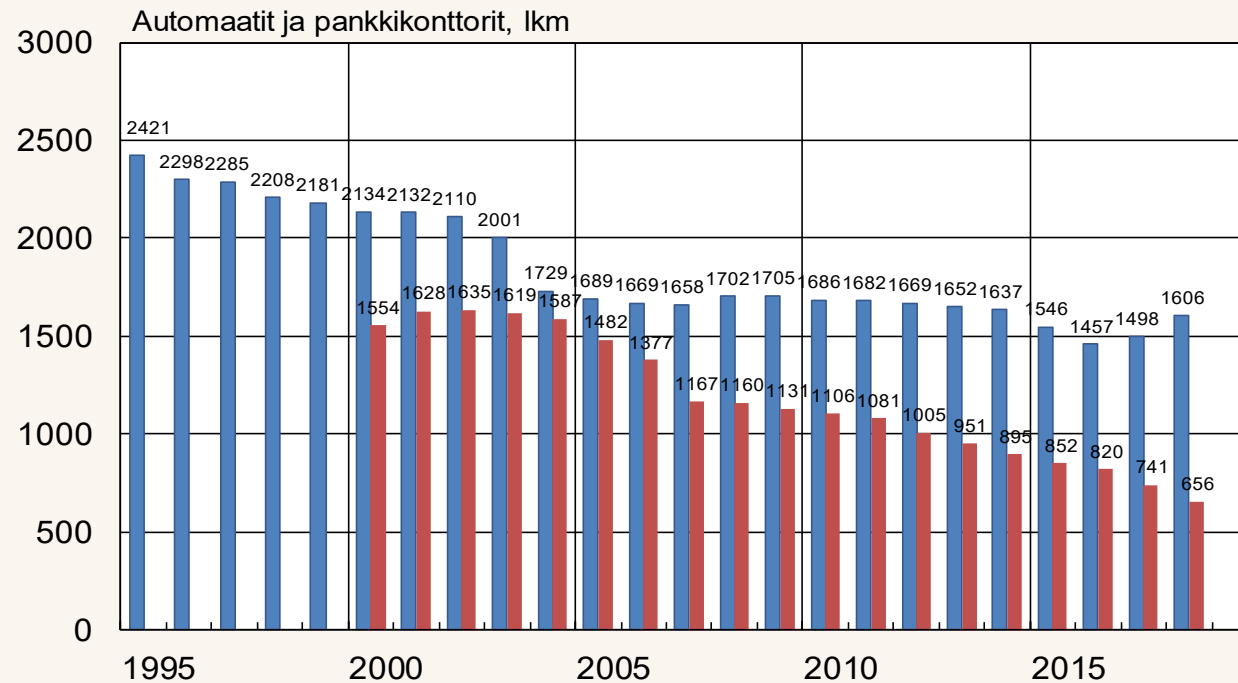

ATM-jakelupaikat hieman lisääntyneet, rahahuollossa olevat pankkikonttoripaikat vähentyneet tasaisesti

Käteisautomaatit ja käteishuoltoa hoitavat pankkikonttorit

■ Käteisautomaatit Suomessa yhteensä (Automatia, Nokas Eurocash ja Change Group)

■ Rahahuollossa mukana olevien pankkikonttoreiden lukumäärä yhteensä, kpl

Lähde: Automatia, Nokas CMS ja Change Group.

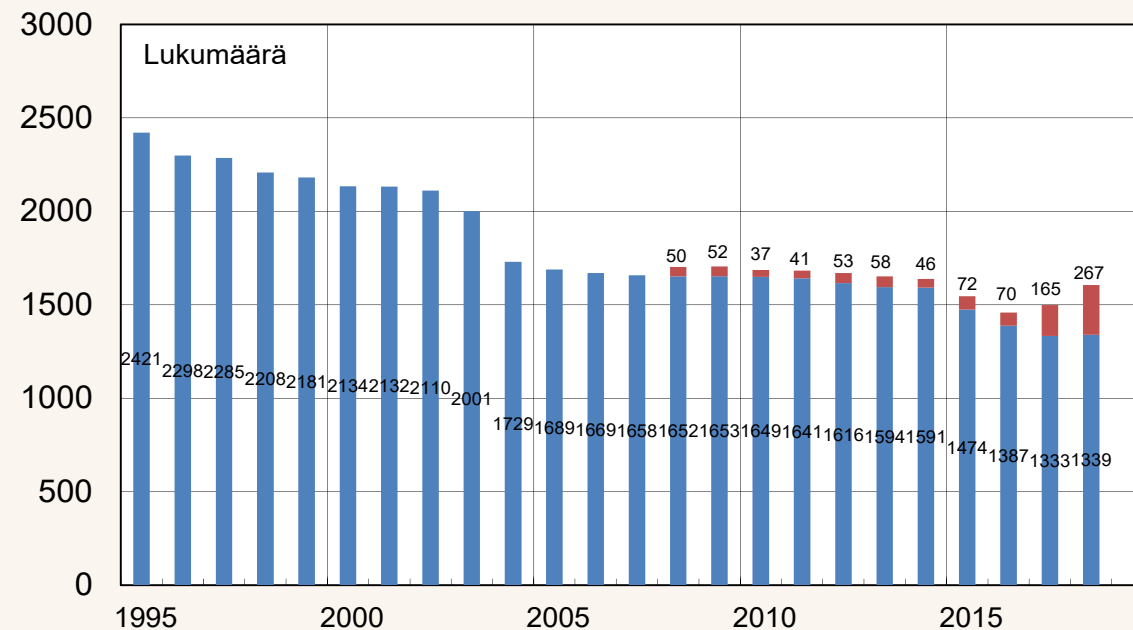

Pankkien automaattiverkoston asema käteisen euromääräisessä jakelussa on edelleen hallitseva

Pankkien yhteinen ATM-verkosto ja muut käteisautomaatit

■ Nokas Eurocash Finland ja Change Group automaatit

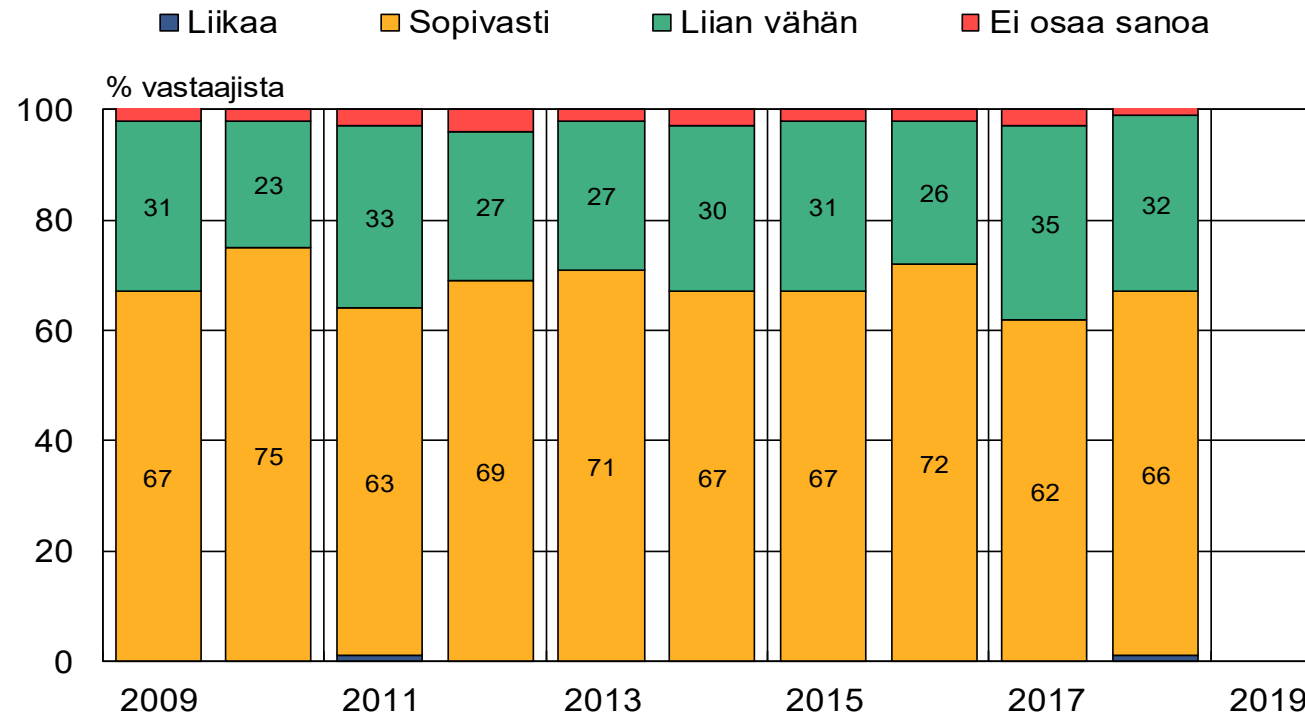
■ Pankkien käteisautomaattien lukumäärä (Otto-, TalletusOtto- ja OttoPlus-automaatit)

Lähteet: Automatia Pankkiautomaatit Oy, Nokas CMS Oy ja Change Group.

Tyytyväisyys käteisen saatavuuteen palautunut ennalleen

Onko pankkiautomaatteja liikaa, sopivasti vai liian vähän?

Lähde: Suomen Pankki, Kuluttajakyselyt. Viimeinen lokakuu 2018.

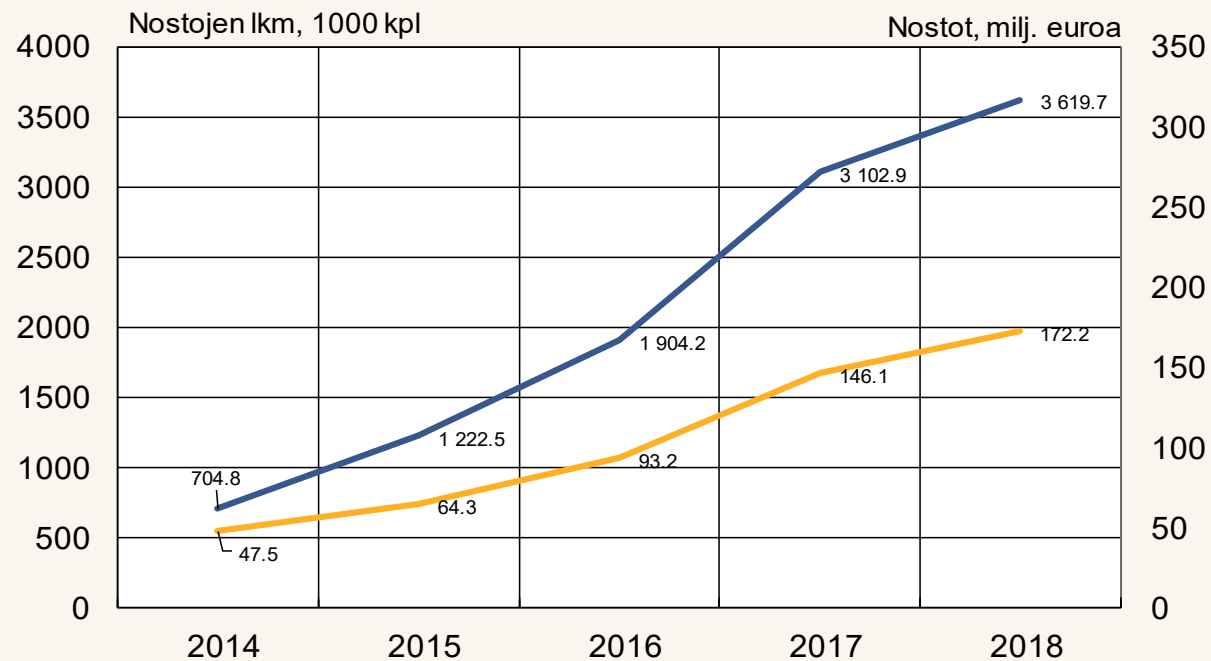

Käteisnostot kauppojen kassoilla täydentävät käteisen pääasiallisia ATM- ja OTC jakelukanavia paikallisella kierrätyksellä

Käteisnostot kauppojen kassoilla Suomessa

— Käteisnostojen lkm, 1000 kpl

— Käteisnostojen summa, M€

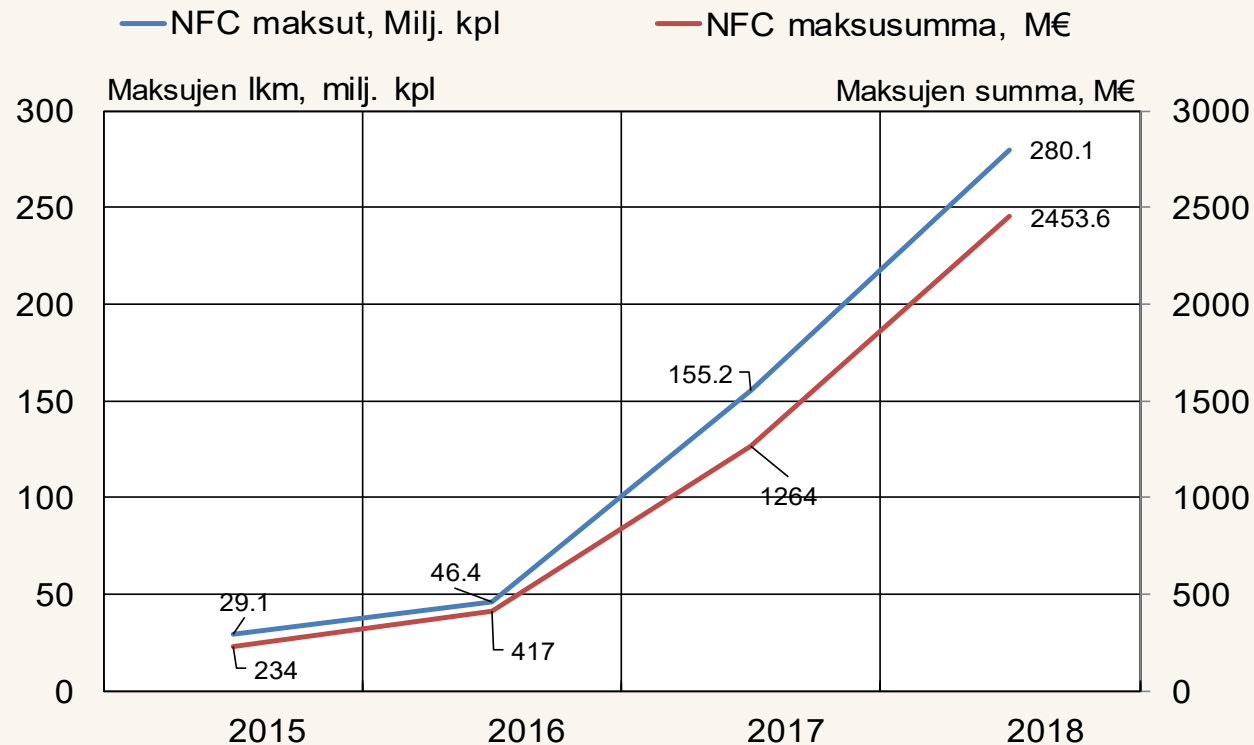

Lähde: Kaupparyhmät (S-ryhmä, K-ryhmä ja R-kioski).

Käteisen maksuvälinekäyttöä on syönyt nopeiden ja kätevien lähikorttimaksujen kasvanut käyttö

NFC korttimaksutoiminnolla suoritettut lähimaksut Suomessa

Lähde: Kaupparyhmät (S-ryhmä, K-ryhmä ja Lidl).

NETS tutkimus kertoo kuitenkin eri maksutapojen maksamisosuuksien vaihtelusta erityyppisessä maksamisessa

Nets tutkimus 2018					
Eri maksutapojen maksamisosuudet kivijalkakaupassa, %					
Kuluttajakyselytutkimus suoritettu vuodenvaihteessa 2017/2018					
Otoskoko Suomessa 2000 henkilöä					
Kauppatyyppi	Korttimaksu	Käteinen	Mobiilimaksu	Lasku	Muu *)
Vähittäismyynti (kestotavarat)	83	15	1	1	
Päivittäistavarakauppa	82	16	1	1	
Ravintolat ja kahvilat	75	22	1	1	
Julkinen liikenne ja taksit	49	37	4	2	9
Palvelupisteet **)	74	23	1	1	
Lähde: NETS: Pohjoismaainen maksuraportti 2017/2018, julkaistu lokakuussa 2018					
https://www.nets.eu/fi/payments/nordicpaymentreport/					
*) Esiladatatut matkakortit ja sovellukset					
**) Rahasiirto, turistinähtävyydet, pesulapalvelut, kauneudenhoito, räätälit, kampaajat jne.					

Suomen Pankin käteislinjaukset 28.11.2018

1. Pankin asiakkaalla on oikeus nostaa ja tallettaa käteistä omalle tililleen.

2. Asiakkaalla on oltava oikeus kohtuulliseen määrään ilmaisia käteisnostoja.

3. Pienyrittäjät ja yhdistykset tulisi rinnastaa yksityisasiakkaisiksi käteispalveluissa.

Suomen Pankin linjaukset käteispalveluiden ylläpitämiseksi

4. Palvelun, jossa voi nostaa käteistä kaupan kassalta, tulee olla tasapuolisesti kaikkien käytössä.

5. Käteinen tulisi hyväksyä maksutapana kansalaisen kannalta merkittävässä palveluissa.

Lähde: Suomen Pankki 28.11.2018

Suomen Pankin käteislinjausten vastaanotosta mediassa:

- Hätavarana käteinen on arvokas vaihtoehto. Käteinen on edelleen osalle kuluttajista se maksutapa, joka sopii heidän elämäntilanteensa parhaiten. Käteinen on sähköisten maksutapojen kirittäjä. Yle 30.10.2018
- Jos käteisen hankkiminen on vaikeaa tai kallista, kuluttajilla on kannustin alkaa käyttää muita maksuvälineitä. Suomessa ei vielä ole havaittavissa sitä, että vähittäismyyjät lopettaisivat käteisen vastaanottamisen. HS 19.1.2019
- Rahan nosto liian vaikeaa. Ihmisellä on oikeus omiin rahoihinsa. Osa kansalaisista on jäänyt ilman tarvitsemiaan palveluja. IS 5.12.2018
- SP kritisoi pankkeja käteispalvelujen liiallisesta leikkaamisesta. Jos palkat ja etuudet maksetaan pankkitilille, täytyy ihmisen saada ne sieltä haltuunsa muutenkin kuin vain kuluttamalla. IL 29.11.2018
- Käteinen on enää kuriositeetti – vaivaa mutta ei hyötyä. Käteismaksu on kuluttajan arjen viimeinen analoginen linnake. Nyt sen lähtölaskenta on kuitenkin meneillään. Antti Oksanen, Taloustaito. Veronmaksajat, FI. 21.1.2019.
- Uudet maksutavat ovat ajaneet käteisen ohi monin tavoin. Matkapuhelin unohtuu harvoin kotiin, toisin kuin lompakko ja avaimet. Mobiilimaksaminen ei vaadi teknistä osaamista, vaan sitä osaavat käyttää niin juniorit kuin seniorit. Nordea mainos 14.3.2019

Yhteenvedtoa käteiseen liittyvistä selvityksistä

- Käteinen on fyysisenä maksuvälineenä paitsi nimetön, myös hallussapidon kannalta hankala selvitettävä.
- Tarvitsisimme tarkemman kuvan siitä, mihin Suomesta liikkeeseen laskettu käteinen lopulta päättyy ts. maksuvälinekäytön, turismiviennin ja kotimaisen käteissäastämisen erittelystä.
- Maksuvälinekäytössä tarvittavan käteisen määrä on varsin rajallinen (< 3 B€), ja jopa lievästi supistuva, ja Suomessa liikkeeseen lasketusta käteisestä päättyy nettomääräisesti suomalaisten matkailun myötä ulkomaille ts. suomalaiset ottavat eurokäteistä enemmän mukaansa kuin mitä ulkomaiset turistit tuovat Suomeen. Matkailutilastot valmistuvat kuitenkin hitaasti 1-2 vuoden viiveellä. Eurostat ylläpitää euroalueen matkailutilastoja. Näyttäisi siltä, että ulkomaille siirtyneen Suomesta liikkeeseen lasketun käteisen euromäärä on aliarvioitu.
- Käteissäastäminen lompakon ulkopuolella voi olla Suomessakin jopa maksuvälinekäyttöä suurempi osa käteisen liikkeeseenlaskua.

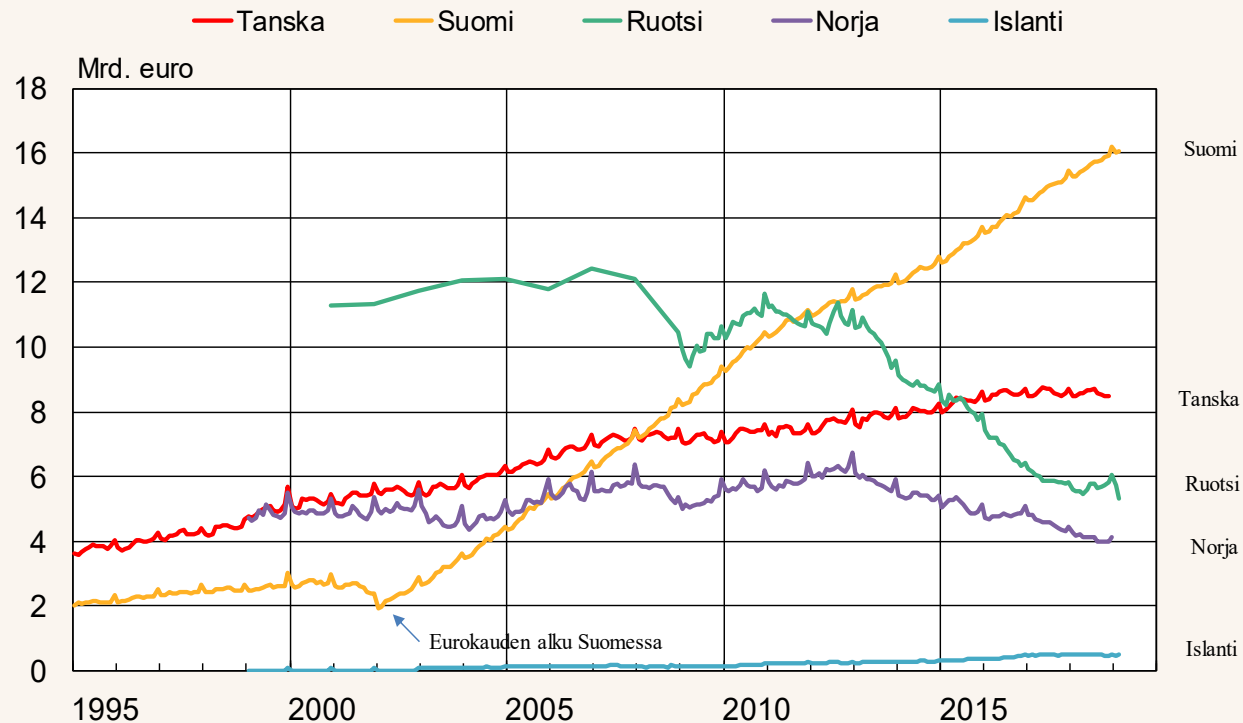

3. Käteisen liikkeeseenlaskun kehitys eri Pohjoismaissa

Eurokäteisen turismivienti kasvattaa FI liikkeeseenlaskua, SE ja NO jo laskussa, DK liikkeeseenlasku kääntymässä

Liikkeeseen lasketut setelit Pohjoismaissa, mrd. euroa

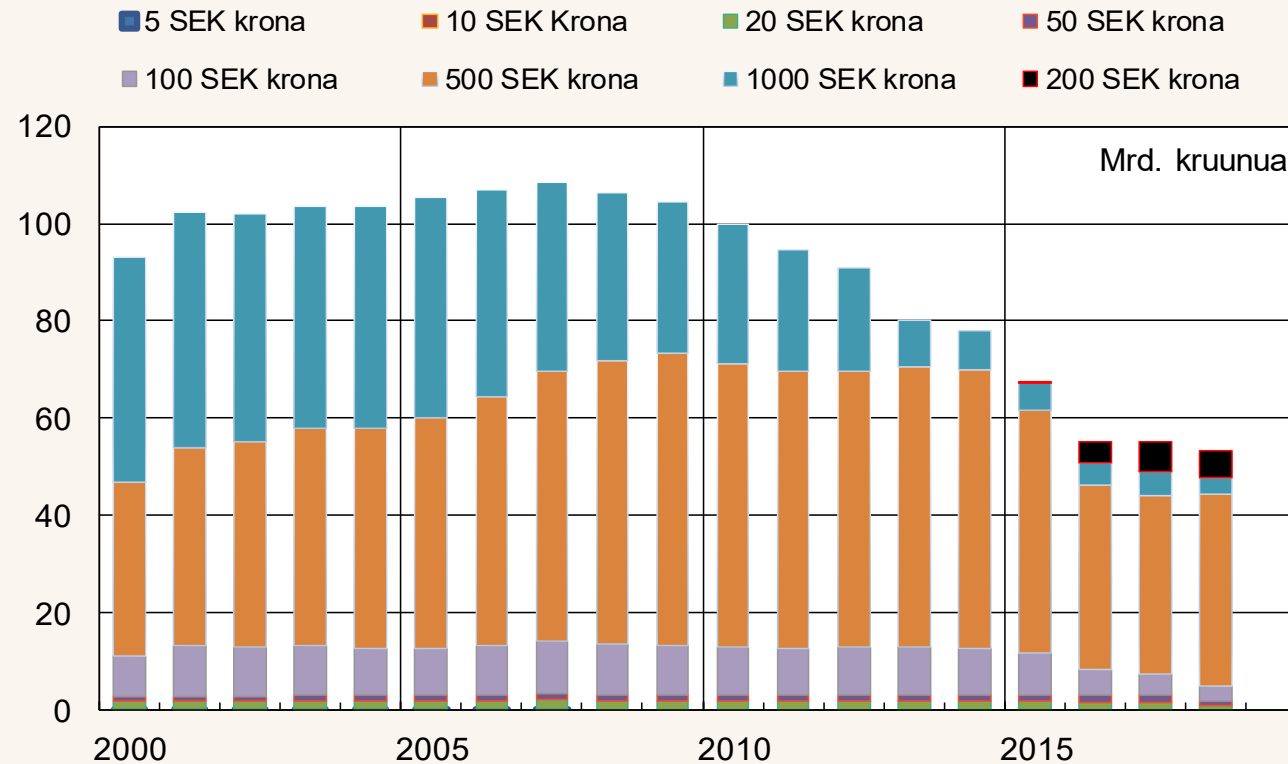

Lähteet: Suomen Pankki, Ruotsin valtiopankki, Tanskan keskuspankki, Norjan keskuspankki ja Islannin keskuspankki.

Ruotsi: Setelistön väheneminen on syntynyt suurimpien seteleiden palautumisesta kierrosta (säästö- ja varovaisuusmotiivin muutos?)

Seteleiden liikkeeseen lasku Ruotsissa setelilajeittain

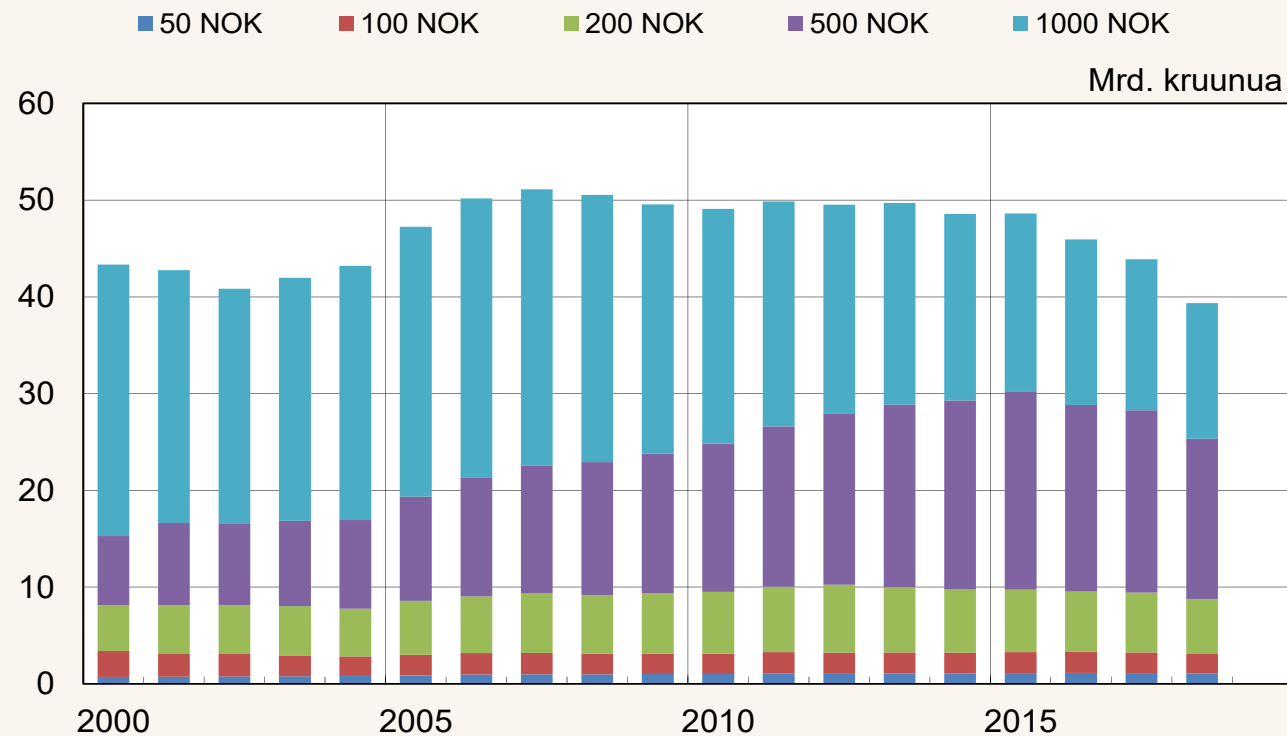

Lähde: Ruotsin valtiopankki.

Norja: Käteisen liikkeeseenlasku lievässä laskussa, jossa myös suurimpien seteliarvojen palautuminen syynä

Seteleiden liikkeeseenlasku setelilajeittain Norjassa

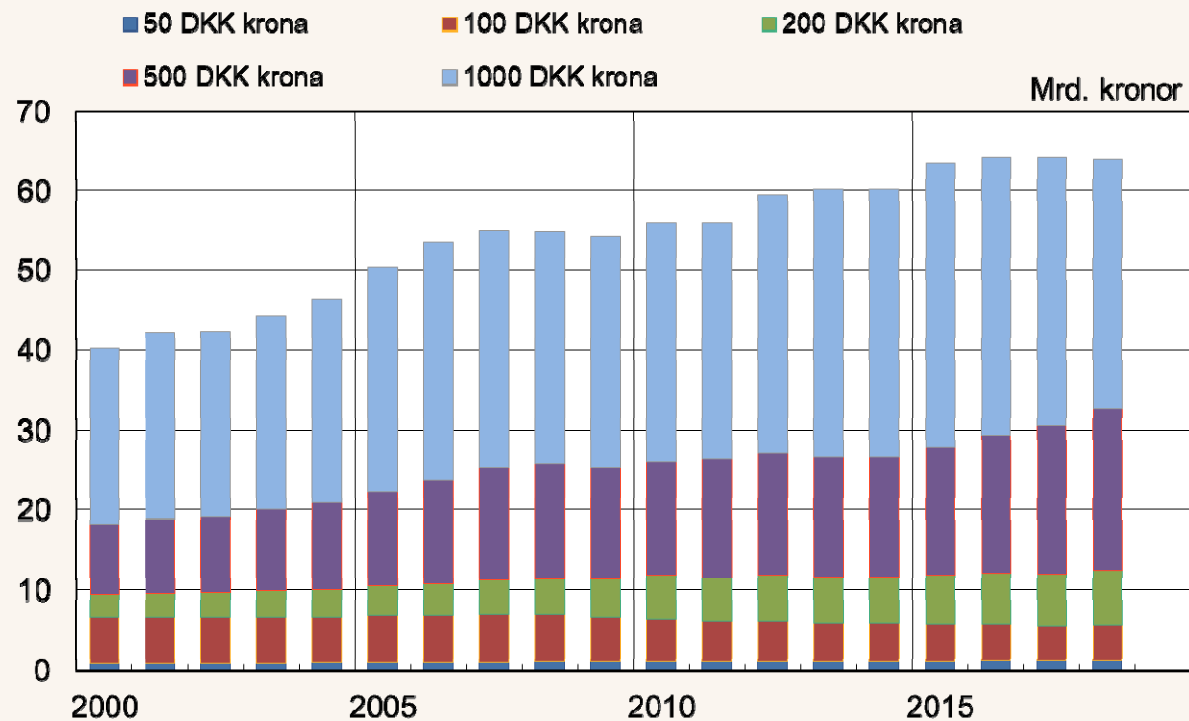

Lähde: Norjan keskuspankki.

Tanska: Käteisen liikkeeseenlasku tasoittunut, jossa myös suurimpien seteliarvojen nettopalautuminen noussut, 500 DKK setelin maksukäyttö taas noussut

Setelistön liikkeeseenlasku Tanskassa setelilajeittain

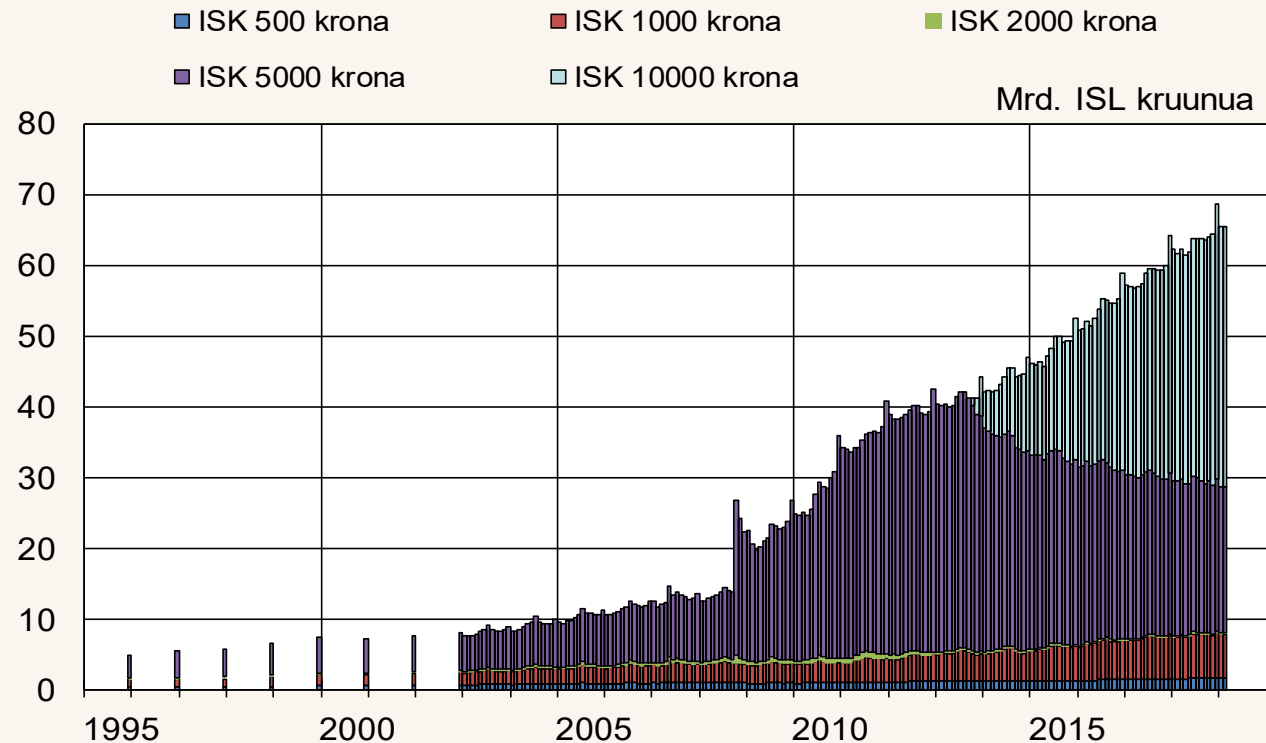

Lähde: Danmarks Nationalbank.

Islanti: Suurimman seteliarvon 10 000 kruunun (noin 74 €/kpl) suosion kasvu pääsyynä koko setelistön kasvuun

Seteleiden liikkeeseenlasku Islannissa setelilajeittain

Lähde: Islannin keskuspankki.